

Netszemle

Interjú

"A vak emberek nem sötétet látnak" - Flamich Mária és Hoffmann Rita pedagógusok

A Berkeley Egyetemen ösztöndíjas kutatóként tanulmányozhatták azt az idehaza szinte ismeretlen oktatási módszert, amely a fogyatékkal élő személyek társadalmi elfogadását erősíti, és amelyről tavasszal "Magányos küzdelem - Akadálymentesítési lehetőségek a pedagógusképzésben" címmel írtak tanulmányt a Pedagógusképzés című folyóiratba. A nyelvtanárként dolgozó doktorjelöltek maguk is érintettek a témában - Mária vak, Rita gyengénlátó.

Magyar Narancs: Mi a lényege a módszernek?

Hoffmann Rita: Először olyan műveket olvastatunk a pedagógushallgatókkal, amelyekben fogyatékossgal élő karakter szerepel, amelyeket aztán ki-elemzünk.

Mindenkinek vannak elképzelései a fogyatékossgal élőkről, ám az sokszor nem fedti a valóságot. Azért fontos, hogy a pedagógushallgatók kimondják, amit gondolnak a fogyatékossgal élőkről - például azt, hogy nem szívesen szeretnék őket tanítani - , mert így a kurzus során elkezdhetnek kritikusan

gondolkodni a témáról. És ha ez megtörténik, részt vehetnek a fogyatékossgal élőkre vonatkozó sztereotípiák lebontásában is. A második lépésben - memoárelemzés - megvizsgáljuk, hogy a fogyatékossgal élő írók hogyan élik meg a mindennapjaikat a mások hozzájuk való viszonyulásáról. Ha nem magyarázzák el időben a különbséget a sztereotípiák és a valóság között, akaratlanul is előfordul, hogy a mesék gonosz boszorkányait látjuk minden hajlott hátú néniben, aki felszáll a villamosra. A befogadó gyerekből könnyen lesz kirekesztő felnőtt. És mivel a gyerekek a felnőttektől tanulnak, mi a felnőtteket szeretnénk megszabadítani az előítéletektől. Ebben segítenek a művészetek, hiszen bátrabban beszélünk a Kis bicebócáról, mint a szomszéd kisgyerekről.

MN: A memoárelemzés miben más attól, hogy a tanárhallgatók elképzelik, milyen lenne a Kis bicebócat tanítaniuk?

Flamich Mária: A fogyatékossgal, tartós betegséggel élő írók munkáinak elemzéséből olyan árnyalatok derülnek ki emberi kapcsolatok születéséről, gyakran Megváltozásáról - például

amikor egy nagy műtét után az emberrel máshogy kezdenek el bánni - , amelyekről semmi más módon nem szerezhetünk tudomást. A memoárelemzés azt üzeni, hogy a világ érzékelése sokszínű. Ugyanakkor nem várja el senkitől, hogy az író köntösébe bújjon, bár kicsit mindenki beleképze magát. Mászt üzen, mint az ún. érzékenyítés, amely során az a képzet adódhat, hogy a vakok sötétben élnek. A vak emberek nem sötétet látnak, hanem semmit; és ezt a semmit nem lehet elképzelni. A sötétben ösztönösen önmagunkat keressük és találjuk, nem egy másik ember életét. Bár megtudunk néhány dolgot, például hogy

mi jelent utcán akadályt egy vak embernek, de azt nem, hogy milyen vaknak lenni.

MN: Miben új ez a módszer a magyar oktatásban?

HR: Memoárelemzéssel - ez esetben fogyatékossgal élő írók önéletrajzi írásainak elemzésével - a Berkeley Egyetemen találkoztunk, ahol Fulbright-ösztöndíjjal kutatóként figyelhettük meg az ismert vak író, Georgina Kleegé kurzusát. Magyarországon vannak műelemző szemináriumok valamilyen formában, általában gyógypedagógusok részére, de a memoárelemzés nem nagyon jellemző. Az a különös a mi módszerünkben, hogy kivesszük a fogyatékossgábrázolás elemzését a gyógypedagógia területéről.

MN: Gondolják, hogy ez az újfajta érzékenyítés gyakorlattá válhat a pedagógusképzésben?

HR: Kerülném az "érzékenyítés" szót. Az ember a legtöbbször nagyon érzékeny; a tudás az, ami hiányzik. Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán (PPK) "A fogyatékossg irodalmi ábrázolásainak kritikai és kritikus elemzése" címmel tartottunk kurzust a tavaszi félévben. A hallgatók szívesen beszélgettek a sztereotípiákról. A szemléletváltásra viszont még jó ideig várni kell. Megtesszük, ami tőlünk telik.

FM: Ahhoz, hogy szélesebb társadalmi hatása legyen, e modulokat mindenképpen szerencsés lenne bevezetni a pedagógusképzésbe, elérhetővé tenni jog-, orvostanhallgatóknak, kommunikációs szakembereknek és így tovább, hiszen nem mindegy, hogyan beszélnek az emberrel, az emberről.

MN: Kapnak segítséget a módszer megismertetésére?

HR: Az ELTE PPK nyitottsága óriási támogatást jelent, de mások is vannak, akik hisznek a módszerben. A mozgássérült kortárs író, Böszörményi Gyula elküldte nekünk a Kucó című kisregényét, a katalán író, Jaume Cabré pedig lemondott három novellája jogdíjáról, hogy oktatási célra lefordíthassuk. Itthon, bár egyre több fogyatékossgmemoár-jellegű írásmű lát napvilágot, még kicsi a választék, nem tudunk mindig művészi munkákat ele-

mezni. A fogyatékoságmemoár a siketvak Helen Keller írásaival kezdődött. Mi, magyarok nem kisebb alkotással járulunk hozzá ehhez a ma még új, szemléletváltó műfajhoz, mint Karinthy Frigyes Utazás a koponyám körül című csodájával, így ez a mű biztosan szerepel a mindenkori olvasmánylistánkon, csakúgy, mint Zemplényi Zoltán Hoppárézimi vagy Böszörményi Gyula Fiókszavak című műve.

MN: A Berkeley Egyetem az amerikai fogyatékosmozgalom bölcsője. Feltelezem, ott nem kezelték önöket gyerekként...

FM: A Fulbright-ösztöndíj elnyerésével öt hónapot tölthettünk Berkeleyben, és még további két hónapig kutathattunk egy Kaliforniában élő magyar vállalkozónak köszönhetően. Meglepve tapasztaltuk, hogy annyi segítséget kaptunk, amennyit kértünk, és abban, amiben kértük. Sem többet, sem kevesebbet, hiszen nyilván mi tudjuk, hogy nekünk mi a legjobb. Berkeley-ben tiszteletben tartják a különbözőséget.

HR: Kicsit jó lenne ide is a Berkeley... A hazai politika megaláz minket, fogyatékosokat, például azzal, hogy a nemrég bevezetett törvénnyel csalónak tekint, anélkül, hogy tisztában lenne az értékeinkkel vagy kíváncsi lenne rájuk. Úgy tűnik, a törvényhozónak fogalma sincs arról, miért és mennyivel drágább az életünk, és ez nem csupán a drága segédeszközök miatt van így.

Eleve nagyon kevés fogyatékos foglalkoztatnak, végzettségüknek megfelelően pedig jelentősen kevesebbet. A fogyatékosággal élő személy nem sok eséllyel indul, mert "a nem fogyatékosoknak is nehéz, mit akar, akkor egy fogyatékos..." típusú sztereotípiák mindennél erősebbek.

MN: Hogyan lehet toleranciáról, társadalmi inklúzióról beszélni, ha a szegregáció már gyerekkorban elkezdődik? Hiszen a vak és a gyengénlátó fiatalok külön iskolákban tanulnak.

FM: Ma már a látássérült általános iskolás gyerekek kb. 50 százaléka többségi környezetben tanul.

HR: Az együtt nevelés egyre nagyobb tért hódít, de óvatosan kell bánni vele, mivel csupán egy bizonyos szinten, és nem is minden esetben sikeres. Csak akkor működik, ha a gyerekek már jól tudnak írni, olvasni, jól ismerik és használják saját lehetőségeiket. De ha ez már adott, mindenképp többségi iskolába kellene járniuk, felkészült pedagógusokhoz. Fontos az is, hogy megismerjék a hagyományokat, azokat a máshonnan nem megtanulható dolgokat, amelyeket a vakok adnak át egymásnak. Attól, hogy többségi környezetben él egy vak ember, még nem lesz belőle látó.

FM: Összetett ez a kérdés... Emlékszem, amikor a faluból hatévesen Budapestre kerültem a vakok iskolájába, édesanyámat a hentes nem volt hajlan-

dó kiszolgálni, amiért szüleim bentlakásos iskolába vittek. Biztos volt benne, hogy meg akarnak szabadulni tőlem. Mára ez a stigmatizáló, kirekesztő attitűd valamelyest megváltozott, de még mindig jelentős szemléletváltásra lenne szükség. A befogadás a fogyatékossgal élő személyen éppúgy múlik, mint a környezetén. A szegregált környezetnek a hagyományok továbbadása ugyan kimondhatatlan előnye, de számos veszélyt is rejt, többek között, hogy az ott dolgozó személyzet betegként, gyerekként tekint a bentlakókra. Ez pedig életre szóló nyomot hagy mindenki benn.

MN: Jellemző, hogy fogyatékossgal élő tanárok taníthatnak bármelyik iskolában?

FM: Van néhány példa, főleg zenei területen. Ungár Imre vak zongoraművész a Zeneakadémia tanára volt. Egyik barátunk Mosonmagyaróváron tanít, míg egy másik a Bartók Béla Zene-művészeti Szakközépiskolában dolgozott sok éven át. A zeneoktatás mellett a nyelvtanítás is lehet egy befogadó terület. Mi ketten például hosszú ideig az egykori MTV Oktatási Osztályán tanítottunk angol nyelvet. A felsőoktatásban, a tudomány különböző területein is számos lehetőség kínálkozna fogyatékossgal élő oktatók alkalmazására.

MN: Zenei tehetségüket Amerikában is kamatoztatták Kodály népszerű-

sítésével.

FM: Magunkkal vittünk mindent, ami itthon is örömet jelent. Például az éneklést. Énekelni Allen Shearernél, az egyetem egyik professzoránál tanultam. Korrepetitorom, Marilynn Rowland beleszeretett Kodály muzsikájába, és nagyon szívesen kamarázott. Örömmel osztotta meg új zenei élményét, Kodály Nausikaa című dalát a barátai-
val a saját házában. A dal köré egy házi koncert szerveződött.

HR: Mária egy elvált rabbi felkérésére egy meleg baptista kántor zongorakíséretével énekelt egy zsinagógában. A Berkeley kivételes példa arra, hogyan lehet a világ befogadó. Az ott tapasztaltak alapján talán itthon is megtanítható, hogy az ember nagyon értékes, ugyanakkor nagyon törékeny.

MN: Van erre a szemléletváltásra reális esély itthon is?

HR: Máriával azon dolgozunk, hogy a lehető leghamarabb megszerezzük a doktori fokozatot. Egyre mélyebbre és mélyebbre szeretnénk merülni a témában, hogy az így megszerzett tudást átadhassuk minél több embernek. Így talán a berkeley-i és a magyar szemléletmód közötti szakadék is csökkenni fog.

*Szerző: Sánta Mária
publikálva 2013/38. (09. 19.)*

<http://vakbarat.magyararancs.hu/lelek/a-vak-emberek-nem-sotetet-latnak->